
Posiedzenie naukowe Zespołu Historii Nauki Okresu Oświecenia

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 17/2, 379-380

1972

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

charakteryzował się powszechnym stosowaniem kroju nowego, wydłużonego i nieco pochylego. Rozważania swe przeprowadziła autorka w ścisłym powiązaniu z treścią naukową druków oraz celami, którym publikacje służyły. W związku z tym wykazywała, że druki greckie powstawały głównie w ośrodkach szkolnictwa dla celów dydaktycznych, w ośrodkach myśli religijnej wchodząc w zakres ożywionych polemik wyznaniowych, w ośrodkach twórczości naukowej (z dziedziny filozofii, medycyny, nauk ścisłych), służąc argumentacji z powołaniem się na greckich autorów. Doc. Czerniatowicz wspominała wreszcie, że greckie cytaty ozdabiały liczne druki okolicznościowe, jako przejaw charakterystycznej mody owych czasów.

Wnioski — które pozwolił wyciągnąć przebadany materiał — co do genealogii kroju czcionek, poziomu druków i zadań, które spełniały, pozostają w zgodzie z dziejami kulturalnych powiązań Polski z zagranicą i znacznych osiągnięć naukowych epoki Odrodzenia.

Dyskusję po referacie zainicjował prof. M. Plezia, podnosząc wartość przedstawionej tu syntezy drukarstwa hellenistycznego, dorzucając garść uwag (np. na temat końcowej daty druków krakowskich) i przypominając trudności, na jakie w tej dziedzinie napotymano w epokach późniejszych, w wiekach XVIII i XIX. Doc. L. Hajdukiewicz postawił przed referentką problem warsztatu drukarskiego, pytając o kadre pracowników przy nim zatrudnionych i ich poziom intelektualny. Dr J. Dybiec zapytywał autorkę o późniejsze dzieje druków greckich na terenach wschodnich. Dr R. Ergetowski zainteresował się ewentualną działalnością grecką drukarni w Brzegu Dolnym i w Poczajowie oraz problemem recepcji druków, możliwej do odtworzenia z uwag czytelniczych. Na zakończenie dyskusji głos zabrał prof. H. Barycz raz jeszcze podkreślając, że referat jest cenną syntezą zagadnienia ważnego dla dziejów nauki Odrodzenia, potraktowanego szeroko pod względem geograficznym i dokładnie przeanalizowanego. Prof. Barycz związał załamanie się rozwoju drukarstwa greckiego po połowie XVI w. głównie z rozpoczynającym się rozkwitem drukarstwa w języku narodowym, a autorkę zapytał o ślady zainteresowania grekistyką w kilku nie uwzględnionych jeszcze przez nią ośrodkach (Pińczów, Brześć nad Bugiem). Wszystkim dyskutantom referentka udzieliła wyczerpujących odpowiedzi na poruszone problemy i postawione pytania.

Karolina Targosz

POSIEDZENIE NAUKOWE ZESPOŁU HISTORII NAUKI OKRESU OŚWIECENIA

Dnia 23 listopada 1971 r. odbyło się w Krakowie pod przewodnictwem prof. Kazimierza Opałka posiedzenie Zespołu Historii Nauki Okresu Oświecenia, na którym mgr Wiesław Mincer wygłosił referat *Dwa przekłady polskie artykułów z Wielkiej Encyklopedii Francuskiej. Przyczynek do recepcji Wielkiej Encyklopedii w Polsce XVIII w.*

Referat dotyczył dwóch mało znanych osiemnastowiecznych druków: *Rozumowanie o religii, Piśmie świętym i prorocत्वie z dykcjonarza Encyklopedii wyjęte i wytłumaczone* (b.m. 1793 8° s. 163) oraz *Rozumowanie o cnocie z dykcjonarza Encyklopedii wyjęte i wytłumaczone* (Grodno 1795 8° s. 52). Mgr Mincer ustalił, że są to polskie przekłady dwóch artykułów zamieszczonych w *Słowniku rozumowanym nauk, sztuk i rzemiosł*. Druk pierwszy wyszedł prawdopodobnie z warszawskiej oficyny P. Dufoura, na co wskazuje analiza typograficzna zarówno czcionek, jak i materiału zdobniczego (drzeworyty, ramki, winiety). Analiza językowa obu druków i porównanie ich z pismami Wincentego Rocha Karczewskiego — dość

popularnego w okresie Oświecenia tłumacza i publicyisty — pozwalają wnosić, iż to on właśnie przełożył je z języka francuskiego. W dalszym ciągu referatu mgr Mincer podał bliższe informacje o Karczewskim oraz o autorach tłumaczonych artykułów: kawalerze de Jaucourt i o l'abbé Mallet.

W dyskusji, która koncentrowała się głównie wokół różnej w różnych okresach recepcji *Encyklopedii Francuskiej* w Polsce i w której zastanawiano się nad intencjami przetłumaczenia analizowanych przez mgr Mincera artykułów udział wzięli: doc. I. Stasiewicz-Jasiukowa, doc. J. Rudnicka, prof. K. Mrozowska i dr J. Dybiec.

POSIEDZENIE NAUKOWE ZESPOŁU HISTORII METODOLOGII

Dnia 23 listopada 1971 r. odbyło się w Krakowie pod przewodnictwem doc. Ireny Stasiewicz-Jasiukowej posiedzenie Zespołu Historii Metodologii, na którym mgr Ryszard Torchalski wygłosił referat *Józef Supiński — polski teoretyk pracy*.

Autor referatu, wychodząc od stwierdzenia, że praca ludzka stanowiła od wieków przedmiot refleksji wielu filozofów i uczonych omówił krótko działalność Polaków w tym zakresie, zatrzymując się nieco dłużej nad myślami zawartymi w pismach profesora Wyższej Szkoły Gospodarstwa Wiejskiego na Marymoncie, Wojciecha Jastrzębowskiego (1799—1882). Z jego nazwiskiem łączy się powstanie ściśle naukowych zainteresowań pracownawczych w Polsce, jest on uznawany za prekursora ergonomii.

Jednak, w znaczeniu bardziej ogólnym, za pierwszego polskiego teoretyka pracy należy — według referenta — uznać Józefa Supińskiego (1804—1893), który problem ten w swoich dziełach omówił wszechstronnie: w ujęciu filozoficznym, socjologicznym i ekonomicznym. Poglądy na temat pracy nie stanowią w twórczości Supińskiego odrębnych rozważań, mieszczą się raczej w jego ogólnym systemie społecznym. Spotykamy je zarówno w *Myśli ogólnej fizjologii wszechświata* (1860) jak i w dwutomowej *Szkole polskiej gospodarstwa społecznego* (1862—1865). Pracę Supiński ujmował jako szczególnie rozumiany rodzaj ruchu, a jej filozofię opierał na podstawach przyrodniczych. Twierdził, że wyniki pracy zależą od wiedzy, sądów i woli człowieka. Praca ludzka posiada wtedy sens, gdy człowiek podczas jej wykonywania wykorzystuje doświadczenia nagromadzone przez poprzednie pokolenia. Praca i wiedza człowieka łączą się ściśle i nierozdzielnie ze sobą. Stosunki społeczne są następstwem i dziełem pracy ludzkiej, a poprzez pracę człowiek zaspokaja potrzeby własne i społeczeństwa. Praca, której potrzebę wyzwała w jednostce środowisko, jest czynnikiem niezbędnym dla organizmu ludzkiego i warunkiem moralności i cnót społecznych. Pracy ludzkiej Supiński przeciwstawia pracę przyrodzoną (pracę przyrody), nie wymagającą nakładów i która może zastąpić pracę człowieka. Zastępowanie takie jest przejawem postępu technicznego. Obok pracy Supiński wymienia dwa inne pojęcia: robotę i zatrudnienie, uznając je razem za trzy wielkie działy wszelkich zajęć i usiłowań ludzkich. Każdy z nich wymaga posiadania się myślą i nauką. W związku z tym rozwój nauk jest ogromnie ważnym czynnikiem doskonalenia się pracy. Mimo że w poglądach Supińskiego wiele jest podobieństw i zapożyczeń od innych myślicieli, to jednak niewątpliwą jego zasługą jest opracowanie wszechstronnej teorii pracy, w której szczególnie istotne wydaje się ściśle wiązanie pracy z nauką.

Po referacie wywiązała się dyskusja, w której kolejno wzięli udział: mgr A. Biernacki, dr Z. Bezwiński, doc. I. Szumilewicz, mgr J. Pragłowski, doc. T. Kowalik, doc. I. Stasiewicz-Jasiukowa i mgr H. Hołda-Różewicz.

A. Biernacki pragnął uzyskać odpowiedź na pytanie, w jakim stopniu poglądy Supińskiego są oryginalne, co Supiński przejął świadomie, a co nieświadomie od